

Hariduselu 330 aastat

Irja Kingsepp

Kostivere kooli õpetaja

1687. aastast alates iseloomustas hariduselu paarisaja aasta jooksul katkendlikkus, sest talutöö oskused anti isalt pojale, koolitarkust ja lugemisoskust selleks eriliselt vaja ei olnud. Arengut soodustas Rootsi võimu poolt esitatud nõudmine, et kirikuõpetajad valdaksid rahva keelt, talupoegade esindajad võetaks kirikunõukogusse ja koguduseliikmele õpetalaks katekismust ja lapsed õpiksid ristiusu põhitõdesid ise raamatust lugema.

Põhjasõja järel jäi kirik endiselt püsima, pietismi põhimõtted haiduse ja praktilise elu õpetamise tähtsusest soodustasid vaeste- ja ladinakooli, samuti koduõpetuse levikut. Väljapaistev mõju hariduse levikule Põhja-Eestis oli 1739. a eestikeelse piiblräamatu väljaandmine Anton Thor Helle poolt. Headeks rahvakeele tundjateks peetakse veel H. Gutsleffi, H. J. Heitzigi, J. C. Wredet, kelle poolt järgnev kirja ongi pandud.

Allikaks on T. Kala poolt tõlgitud ja kommenteeritud "Jõelähtme kirik ja kogudus 18. sajandi esimesel poolel", mis on müügil muuseumis, kirikus ja laenutada valla raamatukogudes.

Mõnus on seda ikka jälle sirvida, sest autori mõtted ja emotsioonid jõuavad sinuni, panevad ümestama, muigama, arvutama, mõtisklema, võrdlema tänase päevaga. Järeldusi tegema.

18. sajandi haridusolude kohta on pastor Heinrich Christopher Wrede esitanud temale omase põhjalikkusega ülevaate kooliõpetuse korraldusest, õppe sisust, majanduslikust olukorrast.

On andmeid kooli toetajatest, kontrollijatest ja õpetajatest, töö tasustamisest ja õpilaste arvust.

Täiskasvanud kirikuliste kirjaoskamise kohta on vastalisi andmeid, 1721. aasta 6. jaanua-

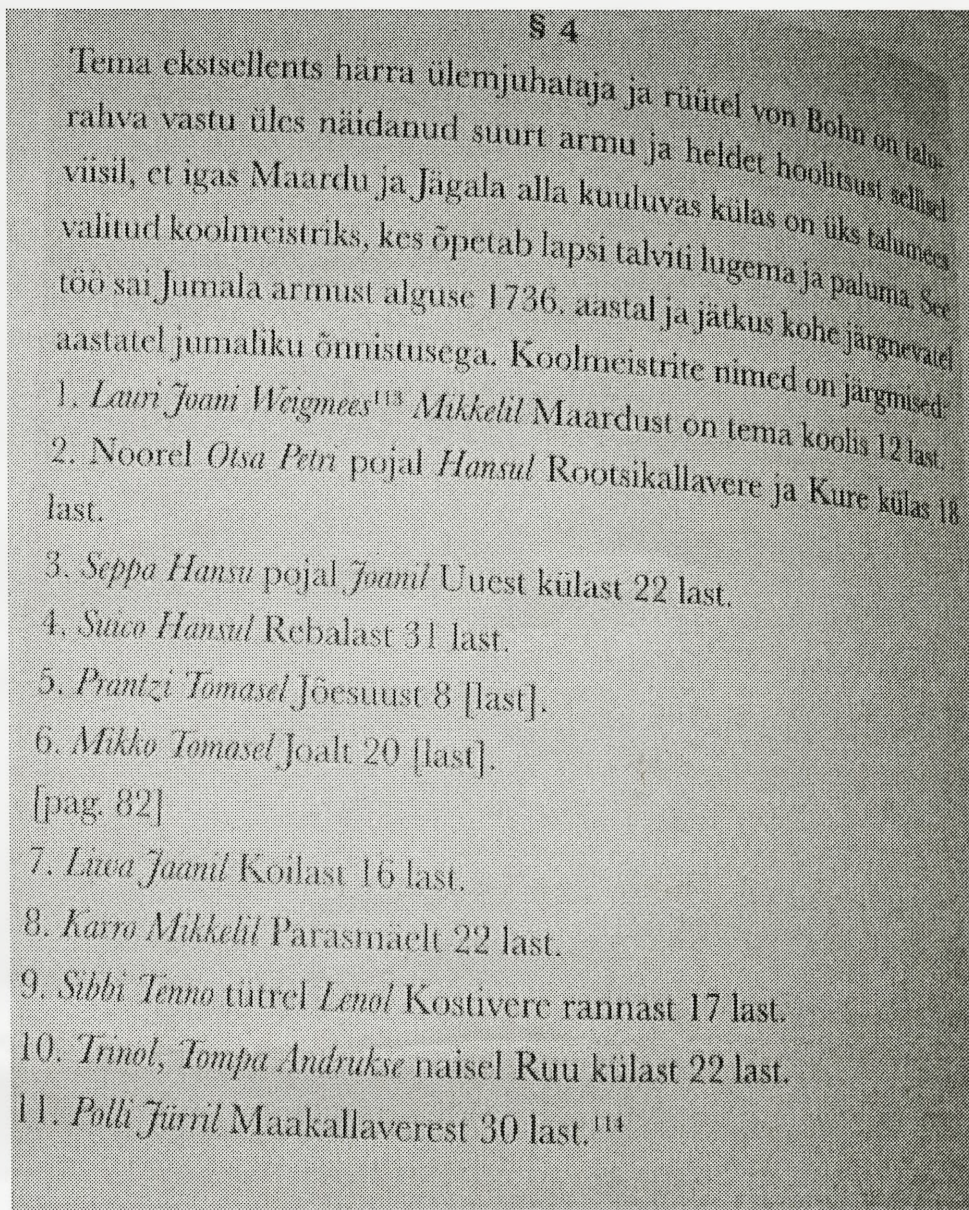
ril uut eestikeelset käsiraamatut kasutades kohanes kogudus ilma vähimagi vastuvaidlemiseta, mitmetel olid uued raamatud isegi kasutuses. Tegu oli uue Eesti-Ma Kele Koddõ- ning Kirko-Ramat: Mis sees on I. Onsa Õppetaja Luteruse Katekismuse lühikesse Selletussega; II. Keik Ewangelliummid ja Epistlid ning ka... (lk. 327) Järeldame, et lugemisoskus oli levinud, kuid 1740. a kiriku visitatsioonil astusid härrased visitaatorid koguduse ette, kellele isand pastor Thor Helle seletas õige kiriku tunnuseid. Seepeale katsuti nii vanu kui ka noori lugemises, uuriti nende kristlikkuse järele ja leiti nende kohta järgmist: vanadest oskasid mõned lugeda, seevastu noored peaaegu kõik (lk. 361).

Tänapäeva koolis kontrollitakse õpilaste teadmisi, antakse tunnistusi, kiituskirju, ergutatakse kinkekaartidega.

H. C. Wrede ametisseastumise algul kooli ei peetud "ja ma ei mõista, kuidas armsad esivanemad said endale ette kujutada mingisugust kasu kirikust ilma koolita?". Ta viis asja küldes nii kaugele, et talupoeg, kes lugeda oskas, õpetas lastele lugemist ja palumist, nimeliselt märgib ära poola mehe Simo, kes Joal karjas käis ja ka Koila lapsi usinalt õpetas (lk. 37).

Rüütel von Bohn on armu ja heldet hoolitsust üles näidanud, et Maardus ja Jägalas koolmeistriks talumees palgata.

1736. a on loetletud 11 küla ja neis lugemist õpetavad talupojad nimepidi ära toodud. Saame teada, et Maa-Kallavere külas õppis 30 last Polli Jürri käe all, Parasmäel oli koolis 22 õpi-

last ja õpetajaks Karro Mikkel ning Sibbi Tenno tütre Leno käe all õppisid 17 last Kostivere rannast (Kostiranna?) (lk. 308) vt. pilti. 1740. a otsustati kõstrile palka maksta andamina järgmiselt: Jägalast 10 vakka. Maardust 9 vakka, Kostiverest 8 vakka, Jõelähtelt 4 vakka jne. pool rukkina ja pool otradena.

Kostivere all elavate vene talupoegade eest 1 tünder vilja (24 tündrit = 72 vakka, 1 vakk = 36 toopi = 47,88 liitrit).

Suuremad laste seast oskasid käsiraamatust üsna hästi lugeda, oli ka selliseid, kes teadsid peast vanasõnu ja laulusalme, tõendab tema ekstsellents härra ülemjuhataja ja rüütel

von Bohn, kes 1739. a maarjapäeval mitmete väärt sõprade juuresolekul lapsi Maardus eksamineeris ja neile süüa lasi anda, usinatele kingiti teiste ergutuseks raha (309).

Tänapäeva koolis kontrollitakse õpilaste teadmisi, antakse tunnistusi, kiituskirju, ergutatakse kinkekaartidega.